

EDUSKUNTA
Ulkoasiainvaliokunta

viite **UTP 7/2007 vp**

asia

EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan operaatio Tshadiin ja Keski-Afrikan tasavaltaan (KAT)

Valiokunnalle lähetetään oheisena perustuslain 97 §:n nojalla muistio koskien EU:n sotilaallista kriisinhallinta operaatiota Tshadissa ja Keski-Afrikan tasavallassa (KAT).

Yksikön päällikkö

Timo Kantola

Liitteet

- muistio

UTP 7/2007 vp

EU:n sotilaallinen kriisinhallintaoperaatio Tshadiin ja Keski-Afrikan tasavaltaan

Euroopan unionissa valmistaudutaan käynnistämään kriisinhallintaoperaatio Itä-Tshadissa ja Keski-Afrikan tasavallan koillisosassa. Kysymyksessä on EU:n kolmas itsenäinen sotilaallinen operaatio, joka toteutetaan Afrikassa YK:n tukemiseksi. Operaation tavoitteena on parantaa alueen turvallisuustilannetta, edesauttaa humanitaarisen avun perillepääsyä ja tukea noin 300 YK-poliisin sekä YK:n kouluttamien tshadilaispoliisien toimintaa pakolaisleireillä. Lisäksi operaatio tukee edellytysten luomista pakolaisten paluulle ja jälleenrakennukselle.

YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi EU-operaatiota koskevan yksimielisen päätöslauselman 25.9.2007 (PL 1778). Päätöslauselmassa valtuutetaan myös YK-johtoiset siviilikriisinhallintatoimet Tshadissa ja Keski-Afrikan tasavallassa (KAT). EU:n neuvosto n odotetaan pian päättävän operaatiota koskevasta unionin yhteisestä toiminnasta (Joint Action, JA)

Darfurin yli neljä vuotta kestäneen kriisin vaikutukset ulottuvat Sudanin naapurimaihin, erityisesti pitkään jatkuneesta sisäisestäkin epävakaudesta kärsiviin Tshadiin ja KATiin. Tshadissa on darfurilaispakolaisia noin 240 000 ja maan sisäisiä pakolaisia arviolta 180 000. KATissa sisäisiä pakolaisia on n. 220 000 ja n. 80 000 on paennut naapurimaihin, lisäksi Tshadista ja Sudanista KATiin on saapunut monta tuhatta pakolaista. Kaikkiaan darfurilaisia pakolaisia on noin 2,5 miljoonaa, joista pääosa on Darfurissa. Naapurimaiden pakolaisten olojen turvaaminen, humanitaarisen avun perillepääsyn varmistaminen sekä pakolaisten kotiinpaluun valmistaminen edesauttaisivat alueellistuneen Darfurin kriisin ratkaisua.

Darfurin rauhanneuvottelu ita on tarkoitus jatkaa YK:n ja Afrikan unionin (AU) johdolla Libyassa 27.10. Kaikkia osapuolia on vaikea saada saman neuvottelupöydän ääreen tälläkään kertaa. Ongelmana on edelleen luottamuspulla Sudanin hallituksen ja kapinallisten välillä sekä kapinallisliikkeiden pirstoutuminen. Toukokuussa 2006 neuvotellussa rauhansopimuksessa päästiin sopimukseen vallanjakoon, varallisuudenjakoon, turvallisuusjärjestelyihin, maanomistukseen sekä humanitaariseen apuun liittyvistä kysymyksistä, mutta Darfurin edustajista vain pieni osa allekirjoitti sopimuksen.

Kansainväliset kriisinhallintatoimet Darfurissa toteutettiin alun perin Afrikan unionin AMIS-operaation johdolla. AMISin joukkovahvuus nykyisin on noin 7 000 henkilöä, joista poliiseja on yli tuhat. EU, Nato, YK ja yksittäiset maat ovat antaneet operaatiolle logistista, taloudellista ja asiantuntijatukea. EU on ollut operaation suurin yksittäinen tukija: se on kattanut noin 60 prosenttia operaation kuluista (kaikkiaan tuki on lähes 500 miljoonaa euroa). Darfurin AMIS-operaatio on ollut AU:n ensimmäinen kriisinhallintatehtävä.

Elokuussa 2006 YK päätti AU:n kanssa käytyjen neuvotteluiden jälkeen YK-operaation perustamisesta Darfuriin (YK PL 1706). Sudan vastusti pitkään YK-operaatiota, mutta suostui lopulta YK:n ja AU:n yhteiseen operaatioon (UNAMID), jota koskeva YK:n päätöslauselma hyväksyttiin heinäkuussa 2007 (PL 1769). UNAMIDin tavoitevahvuus on yli 26 000 sotilasta ja poliisia. UNAMIDin on määrä ottaa vastuu AMISilta vuoden 2007 loppuun mennessä. Sudanin ja AU:n edustajat ovat pitäneet kiinni Darfurin operaation afrikkalaisluonteesta. UNAMID-joukot onkin pääosin saatu kootuiksi afrikkalaisista, aasialaisista ja Lähi-idän maista. Syyskuun joukkojen perustamislistalla oli eurooppalaisista maista ainoastaan Alankomaiden tarjous (kenttäsairaala). Ruotsin ja Norjan tarjoamaa pioneerikomppaniaa ei vielä ole hyväksytty joukkolistalle.

YK:n ja AU:n UNAMID-operaatioon Darfuriin Suomi tarjoaa 14 poliisia, joista kolme on naispoliiseja. Lisäksi UNAMIDin alaisuuteen on mahdollista siirtää suomalainen rauhanturvaaja, joka toimii parhaillaan EU:n tukitoimien puitteissa AMIS-operaation oikeudellisena neuvonantajana Khartumissa.

EU-operaatio Tshadissa ja Keski-Afrikan tasavallassa

YK:n 25.9.2007 päätöslauselman 1778 mukaan Darfurin konfliktin alueellisten vaikutusten hallitsemiseksi Tshadin ja Keski-Afrikan tasavallan alueelle perustetaan monialainen kansainvälinen läsnäolo. YK-mandaatilla toimiva kansainvälinen läsnäolo sisältää kolme elementtiä:

1. YK:n MINURCAT-operaation (United Nations Mission in the Central African Republic and Chad) päätehtävänä on tshadilaispoliisien kouluttaminen, ml. ihmisoikeus- ja oikeusvaltioasiat. Operaation pääosana on 300 hengen YK-poliisiosasto.
2. Tshadilainen poliisikomponentti (noin 850 tshadilaissantarmia), jonka tehtävänä on huolehtia järjestyksenpidosta pakolaisleireillä ja humanitaaristen toimien kohteissa. YK-poliisiosaston tavoitteena on tshadilaisten poliisien kouluttaminen ja varustaminen.
3. EU:n sotilaallinen operaatio, jonka tehtäviä ovat vaarassa olevin siviilien ja erityisesti pakolaisten suojelussa avustaminen, humanitaarisen avun ja humanitaarisen henkilökunnan vapaan liikkumisen helpottaminen turvaamalla operaatioalueet sekä YK:n henkilökunnan ja välineistön turvallisuudessa avustaminen ja vapaan liikkumisen varmistaminen. EU-operaatio kestää enintään vuoden ja on enintään noin 4 000 sotilaan vahvuinen. Tavoitteena on, että EU-operaation käynnistämisestä voitaisiin päättää lokakuussa 2007. Kysymystä mahdollisen YK-johtoisen jatko-operaation tarpeesta arvioitaisiin EU-operaation ensimmäisen puolen vuoden jälkeen.

YK:n päätöslauselma oikeuttaa EU:n toimimaan kaikin tarvittavin keinoin ja kykyjensä puitteissa tehtäviensä täyttämiseksi, EU:n ja YK:n sopimin järjestelyin ja yhteistyössä Tshadin ja Keski-Afrikan tasavallan hallitusten kanssa. Operaatio toimii YK:n peruskirjan VII luvun mukaan.

Molemmat, YK:n sekä EU:n operaatiot, toimivat YK:n kehyksessä ja ovat osa kansainvälisen yhteisön laajempaa toimintaa alueellistuneen Darfurin kriisin ratkaisemiseksi. Keskeisenä osana tässä on poliittisen prosessin eteneminen. EU:n operaatio lisää ratkaisevasti MINURCATin edellytyksiä toimia tehokkaasti. Operaatio on monista syistä vaativa (poliittinen epävakaus, alueen koko ja fyysiset olot, matala kehitystaso ja infrastruktuurin puute, konfliktin moniulotteinen luonne, alueella vallitseva yleinen laittomuus ja järjestyksen puute).

EU-operaatiota koskeva kriisinhallintakonsepti hyväksyttiin 12.9. Epävirallisessa joukkojen perustamiskokouksessa 24.9. 15 EU-maata ilmoitti alustavasti osallistumisestaan.

Tasavallan presidentti ja ulko- ja turvallisuuspoliittinen valiokunta käsittelivät 14.9.2007 Suomen osallistumista mahdolliseen EU-operaatioon Tshadissa ja Keski-Afrikan tasavallassa. Käsittelyn perusteella valmistaudutaan lähettämään kolme viiden vuorokauden lähtövalmiudessa olevaa esikuntaupseeria suunnitteluvastuun saaneeseen Pariisin operaatioesikuntaan. Suomen muu osallistuminen EU-operaatioon (joitakin kymmeniä) täsmentyy operaatiosuunnittelun edetessä.